

MANUEL RODRÍGUEZ MACIÀ
Professor d'antropologia i ex alcalde d'Elx

CULTURA POPULAR I CIUTAT





**EL DIRECTOR
DE LA REAL SOCIEDAD ECONOMICA DE AMIGOS DEL PAIS**

Es complau de convidar-lo a la Conferència que dins del cicle **Aspectes de la cultura popular valenciana** es celebrarà el dia 18 de gener, a les 19'30 hores en el Centre Cultural de BANCAIXA, plaça de Tetuan 23, a càrrec de:

D. MANUEL RODRIGUEZ MACIÀ

(Professor d'antropologia i ex alcalde d'Eix)

Sobre el tema: **Cultura Popular i Ciutat**

fundació
Colabora: **BANCAIXA**

València, Gener 2000

LA FESTA

Manuel Rodríguez Macià

Professor d'antropologia i ex alcalde d'Elx

APRECIADES senyores i senyors:

Vull començar aquestes paraules agraint als organitzadors de les jornades la deferència que han tingut convidant-me a dirigir-los la paraula.

He titolat aquest recull de folis que tinc aquí davant de vostés i que no pense cansar-los amb una lectura literal, sinò més aïna com a guió que pugua establir un diàleg. Le he titolat "Festa i Ciutat" tenint en compte que la festa és l'expressió més ampla de la cultura d'un poble, és com una radiografia de la comunitat. En la festa s'inclouen tota una sèrie d'activitats de tipus cultural. Per les seues característiques sovint la festa ha segut relacionada en exclusiva amb l'àmbit de la cultura agrària i, per tant, amb una situació marginal dins les pròpies ciutats. I ja al principi de les meues paraules tinc que advertir-los que a l'hora de redactar aquests papers m'he basat en l'experiència viscuda durant els anys que vaig ser regidor a l'ajuntament d'Elx. No desitge limitar-me a la meua ciutat, sinò proposar-me que l'experiència viscuda aprofite com a mena de suport d'una reflexió més ampla. A més de les limitacions que tots tenim, i jo no puc ni dec oblidar les meues, crec que és bo reflexionar sobre l'experiència concreta viscuda en aquest cas des del compromís polític amb una ciutat. És bo reflexionar sobre la pròpia actuació política encara que sóc conscient fins a quin punt als estratègies dels partits la reflexió els pot parèixer heretgia, a no ser que siga repetir la versió oficial.

I en parlar de festa difícilment podrem incloure el sentit de la mateixa en un sol significat. En tot cas, i limitant-nos a l'orige de la paraula llatina, un element essencial d'ella és el sentit del goig. La festa és un moment de ruptura, de trencament dels temps quotidià. Abandonem el treball productiu i creem un temps diferent. Al voltant d'eixos dies improductius marcats de vermell, el calendari adquireix un sentit. Són molts els autors que insisteixen en les fonts religioses de les festes, així com altres les consideren com una part lúdica de l'home, sens dubte totes aquestes afirmacions i moltes altres més són certes i hem de tenir-les presents. Però, un element essencial a la mateixa és el senti-

ment comunitari, encara que ens trobem en la nostra llengua girs, frases que fan referència a un sentiment personal. La participació en aquesta activitat comunitària ajuda a integrar-nos en la ciutat. Especial significació té la qüestió en el cas dels immigrants, situació que intentarem aprofundir posteriorment. Així com al renovar la tradició i els valors d'un poble ens ajuda a mantindre l'identitat al temps que ens estimula a la creació.

Una mirada per l'ample espectre de l'univers ens dóna una idea de la universalitat de la festa. És una dimensió que es dóna en les cultures més primitives. Per exemple podem parlar de pobles primitius, com els indis *cuervos* i la pràctica de festes relacionades amb la sembra del tabac, com també fer menció d'un poble dels considerats més primitius situat en altra dimensió del planeta com són els components de les tribus *ekois*, distribuïts entre els estats de Nigèria i el Camerún, on les festes tenen una gran complexitat tant en el desenvolupament del ritual com en la seua organització.

En les manifestacions festives de totes les cultures existeix un marcat caràcter estacional, una presència dels elements cíclics relacionats amb la natura, la sembra, la recol·lecció o els esdeveniments de la vida humana, com ara l'inici a la vida adulta, el matrimoni, la mort, etc.

Tal volta aquesta característica d'estacionalitat ens pot portar, a més d'altres consideracions, a pensar que la festa és el residu d'un món agrari, conseqüència d'un temps quan l'home per a desenvolupar l'activitat quotidiana tenia que estar mirant el cel. Si fóra només així la festa caldria considerar-la una mena d'antigualla a extingir en les nostres societats avançades, en les nostres societats urbanes.

Certament en l'orige moltes de les festes tenen les seues arrels en el món agrari però també és cert que la transmissió que a nosaltres se'ns ha fet ha estat reconvertida per la cultura urbana. Així doncs una festa com la de Nadal, que acabem de celebrar, sabem que és la reconversió de la *saturnalia* romana. Aquesta festa sembla que tenia el seu origen en la finalització de les feines del camp, però el ben cert és que el desenvolupament, la cristianització que posteriorment es portarà a terme, és la d'una commemoració en un àmbit d'una cultura urbana com ho era la de Roma. La utopia social que ella representa, l'existència d'una edat d'or, podria ser la imatge d'una societat preurbana però l'escenificació que per un temps es fa de posar de manifest, almenys per uns dies al cap d'any, de viure en aquella societat es desenvolupa i es fa en l'àmbit de la societat urbana de Roma. Són molts altres els exemples que podem adduir. Així podem parlar de la festa de la Maredeu d'Agost. Sabem que en les societats agràries aquest és un temps propici per a les festes, i així es feia en l'antigua Grècia i en Roma en honor d'una deessa com Artemis, Diana per al món romà. El 15 d'agost era el dia dedicat al déu Vulcà, però la festa pagana que en els seus inicis tenia un sentir agrari era celebrada a la ciutat de Roma.

Continuant en l'antiguitat, la festa per antonomasia del món grec, els Jocs Olímpics, encara que l'escenari on es celebrava era una petita vila era l'expressió de l'*ecumene* grega que estava constituïda per una constel·lació de ciutats.

Les ciutats enviaven els atletes i rebien els triomfadors (els perdedors entraven amagant-se a la ciutat). La festa de les Olimpíades ajuda a crear l'ideal del ciutadà grec, la qual cosa és impensable fora de la pròpia urb. La festa de les Olimpíades dona una perspectiva més àmplia de la purament local justament perquè existeix la possibilitat de relació entre les diverses ciutats gregues.

Hem de tenir en compte el fet de que l'Església, des dels primers moments de la seua expansió, ho farà des de les ciutats i per tant seran els elements de la cultura urbana els que seran objecte de l'inculturació per part del cristianisme.

A l'igual podem plantejar-nos l'orige de la festa més important de la litúrgia cristiana, punt central del calendari cristià. Em refereix a la festa de Pasqua, que com sabem és la festa també principal del món hebreu. La celebració de la Pasqua té una sèrie d'elements comuns en les festes dels pobles als voltants d'Israel. És una festa relacionada amb els cicles de la natura però el missatge que nosaltres hem comprés és el del seu contingut polític: l'alliberació del poble escollit d'Israel. La conquesta de la terra promesa. La dimensió en la que es viu aqueixa realitat al llarg del temps és en una perspectiva de futur. La terra que està més enllà i que hi ha que conquerir. Són aquests els elements que s'incorporen a la litúrgia cristiana i per tant a la tradició del nostre espai cultural.

Respecte a la festa de la Maredeu d'Agost vull fer, en aquest punt, referència a la seua celebració a la ciutat d'Elx, on són evidents les característiques de relació entre teatre i festa evidentment, el propi nom amb que es coneix la representació del Misteri és el de Festa (altres exemples en el nostre país podriem ficar, com el cas de la representació nadalenca dels Reis Mags a La Canyada on també se la coneix per la Festa). Però també és significatiu el seu caràcter urbà, especialment reflectit en algunes de les tradicions que s'han conservat al voltant del Misteri com la *Roà*, potser la part més antiga de la Festa i que ens recorda els seus orígens en l'església de Roma. Després del primer acte de la representació, i disposada la imatge de la Maredeu per a traure-la pel carrer en la processó del dia 15 al dematí, la gent des de la posta del sol fa el recorregut que després realitzarà la processó oficial. És aquesta una desfilara sense cap organització per part de les autoritats que dirigeixen la Festa. El recorregut és el perímetre de l'antiga vila murada. El final d'eixa *Roà* és la processó amb la imatge de la Maredeu presidida per sant Pere en capa pluvial i la missa solemne dita pel primer dels apòstols, tal com manava el Papa en el segle VI que es fera la celebració de la festa de la Maredeu: eixint a la caiguda del sol des de la basílica del Bisbe de Roma, sant Joan de Laterà, fins a santa Maria la Major, amb la gent portant torxes i rams de plantes aromàtiques amb el Papa presidint processó i oficiant la missa pontifical a sant Pere.

La festa de la Maredeu d'Agost ha estat estudiada en les seues diverses manifestacions al llarg del País Valencià, malgrat que el teòleg Llompart es preguntava després d'estudiar el tema a Catalunya i les illes Balears si existien eixes manifestacions al nostre país. Encara no fa molts anys, quan les construccions de la ciutat d'Elx eren fonamentalment plantes baixes, a les portes de les cases es posaven les macetes d'alfàbica aquella nit (per cert, les alfàbigues amb

les que es voltava la imatge de la Marededéu en la celebració de l'octava es guardaven en el despatx de l'alcaldia). Altres elements urbans de la celebració podem veure'ls en la mateixa transformació de la ciutat com escenari de la representació. En definitiva, la conversió de la ciutat en la ciutat de Jerusalem, el centre del món. La pròpia administració i defensa de la Festa correspon al Consell Municipal que sovint desafia les disposicions de la mateixa església. Altres elements, com treure l'estandart (sens dubte l'antiga senyera de la ciutat), són demostració palmària del protagonisme urbà en aquesta festa.

A més de la transcendència de la Festa de la Marededéu d'Agost el calendari festiu local té la particularitat de girar al voltant d'aquesta celebració. De fet la festa de l'Assumpció es repeteix varies vegades al llarg de l'any, entre elles en la de Pasqua on el protagonisme es de la Marededéu, la processó d'eixe dia també s'establí per decisió del Consell Municipal l'any 1525. Però és en la festa del 29 de desembre on el fet urbà adquireix al meu parer un relleu especial. Aquesta és una festa que almenys tal com hui celebrem es remunta a 1865. Es commemora, amb ella, la vinguda de la imatge de la patrona de la ciutat. Diu la llegenda que un guardacostes, Francesc Carbó, es trobà una arca en la platja de Pinet i dins d'aquella caixa hi havia una imatge de la Marededéu que portava uns papers per a realitzar la Festa d'Agost (sens dubte amb aquesta llegenda se li vol donar una interpretació miraculosa a la Festa). Però hi ha una altra versió que crec és més apropada als orígens que no la llegenda que segurament es remunta a meitat dels sis-cents. De fet ni les actes municipals, ni la història de la ciutat de Cristòfol Sanz de 1625, fan cap menció a la llegenda. Es parla de dues dates diferents de l'aparició, l'una de 1266, any de la reconquesta de la ciutat per part del rei Jaume, i l'altra la de 1370, però el ben cert és aquesta llegenda apareix en un moment en que s'està discutint si l'orige d'Elx era l'antiga Ilice dels romans (situada al lloc conegut com l'Alcúdia) o bé aquesta antiga colònia romana estava situada a la ciutat d'Alacant. En la discussió que es prolongà durant dues centúries intervingueren personalitats tan destacades como Joan Antoni Mayans que escrigué *Ilice, la villa de Elche hoy*, editada en València en 1768. Defensant la posició alacantina van dir la seua personatges com Lumières. A mitjans del segle XIX Aurelià Ibarra tornarà amb la seua obra a fer-se ressò d'aquesta polèmica. La Marededéu apareix en l'antic Portus Ilicitanus, en el Cap de l'Aljup, amb una llegenda que diu *Sóc per a Elx*. Estava clara quina era la intenció d'aquella asseveració de la Verge, recolzant la tesi dels erudits que més interessava al Consell Municipal. A més a més, es narra en la llegenda que s'obrí una disputa entre els veïns d'Alacant i Elx per quin devia ser el destí de la imatge, cosa que es resolgué posant-la en una carreta de bous amb els ulls tapats els quals es dirigiren, com no podia ser d'altra manera, cap a la ciutat d'Elx. M'he trobat recentment a l'Arxiu Municipal una descripció de la llegenda (que l'autor atribueix a un cronista antic de la ciutat dit Soler Chacón) en la que els comentaris fets en descriure l'actitud dels veïns d'Alacant revela clarament la intenció de la crònica.

Altres elements com els sermons de l'esmentada festa o els cartells propagandístics que l'Ajuntament encomana, on es remarca el nom de la ciutat, ens venen a descobrir l'orige i intenció. Una festa que es crea per defensar la identitat de la ciutat. Al llarg dels temps una sèrie d'esdeveniments polítics ciutadans han tingut com referència la festa del 29 de desembre, inclús la fundació de la Taula d'Elx en la que participaren tots els partits democràtics a l'inici de la transició política. Un altre dels exemples de festes naixcudes en l'àmbit de la ciutat i de tanta relevància encara en alguna d'elles, especialment a la ciutat de València, és la del Corpus, sorgida en l'època medieval. El Corpus naix en les ciutats i es converteix en la gran festa ciutadana, basada en un culte especial com ho és l'exaltació de l'Eucaristia. En la declaració d'aquesta festa es recullen elements d'una tradició més antiga, como ho és la del *Natalis Calicis*, l'origen de la qual es remunta probablement al segle v. Era celebrada el 24 de març, la qual cosa propiciava que quasi sempre caiguera en temps de passió. En eixe temps l'Església celebra el Dijous Sant l'institució eucarística, però el sentit festiu i popular que se li vol donar aconsella el canvi des d'aquella festa originària i situar-la en el dijous següent al Diumenge de la Trinitat, dins el Cicle Pasqual. La institució d'aquesta festa la du a terme el papa Urbà IV l'any 1264 en la butla *Transiturus*. La festa tingué oríge en la ciutat de Lieja on el papa havia ocupat el càrrec d'arcebisbe de la catedral.

En unes altres festes d'interés més local ocorreix el mateix, es a dir el canvi de temps litúrgic. En el País Valencià tenim un cas ben conegut com ho és el de la Santa Faç d'Alacant, que de celebrar-se en dies de passió es traslladà al dijous següent a l'octava de Pasqua. La Festa del Corpus després de caure en l'oblit durant uns quants anys tornà a ressorgir després de celebrat el Concili de Viena i per decisió de Climent v. És una festa de la que coneixem la seua introducció en ciutats europees com ara de Bèlgica, França, Itàlia, Alemanya, Anglaterra, i en ciutats espanyoles tant de la Corona de Castella com d'Aragó. En la festa es transmeteixen una sèrie d'elements d'una ciutat a d'altra. Es pot dir que el Corpus creà una interrelació cultural entre ciutats d'Europa.

La festa del Corpus, i en concret la processó element fonamental, és l'expressió del cos social. La participació estamental i ordenada dels diferents grups socials, gremis cavallers, clero..., són el correlat de la *communis civitatis* expressada en el Corpus Christi, per tant no pot semblar-nos estrany que es convertira en la festa de la *corporació*.

En cadascun dels llocs on es celebra tindrà relevància el sector social més representatiu de la comunitat. Cal destacar també els elements comuns que es donen en les diverses ciutats i així podrem tindre interpretacions diverses i particulars en cadascuna d'elles.

Podria resultar ocios parlar aquí de la importància d'aquesta festivitat en la ciutat de València. Ja sabem de la seua celebració l'any 1355 i l'acord del Consell Municipal de procedir a la processó general l'any 1372. El protagonisme de la ciutat, a més d'aquestes decisions, és evident en la participació ordenada dels gremis des del 1412. Així com una sèrie d'elements puntuals: significació

de les Roques en la història i vida de la ciutat, presència dels seus símbols, presidència de la Corporació Municipal... La història de la representació d'aquesta festa pot ser una bona representació de la història de la pròpia ciutat.

La celebració del Corpus ha tingut i encara té expressions magnífiques al llarg de moltes ciutats valencianes. Cal destacar València però al mateix temps no oblidar-se de Morella, on es celebra des del 1358 i on les formes de sufragar la festa i l'arrelament popular són originals i popularíssim. Unes altres ciutats estan darrerament fent esforços destacables per recuperar la festa: Vinaròs, Benicarló, Xàtiva, Alcoi... per citar-ne només alguns. En altres ciutats la festa ha quedat reduïda a la manifestació religiosa de la processó i poca cosa més, quan abans era la festa de la ciutat per excel·lència, és el cas d'Oriola o Elx per exemple.

Encara que siga en una breu observació vull comentar el fet de la perspectiva ciutadana d'una tradició nadalenca com és la de fer Betlems o Pessebres. Si ens fixem en aquestes representacions encara es transmeteix un món idil·lic aldeà, que potser forme part de la utopia d'una societat agrària, però en definitiva el Betlem és l'exaltació de la vida dels nostres pobles concrets. Si donem una ullada pels que es construeixen avui, i ara com ara està reviscolant la tradició, sol fer freqüent representar miniaturitzat el poble o ciutat en la que es viu en la tipologia urbana i sociològica. Els protagonistes d'eixos pobles, a més de la Sagrada Família naturalment, són els personatges de la vida diària: la dona que pasta el pa, la que renta la roba, l'home que transporta un feix de llenya, en definitiva l'exaltació de la quotidianeïtat. Tal vegada per a nosaltres, els valencians, que com bons mediterranis partim de la base que el millor dels mons possibles és aquell en el que ens ha tocat viure, l'espai fabulat és el mateix en el que vivim. Els nostres pobles, les nostres ciutats, són el paradigma de la universalitat. En definitiva, en tot això trobe un avançament popular respecte al concepte de la història com intrahistòria. Com la participació en la història ens fa sentir-nos protagonistes absoluts. Un cas emblemàtic seria el Betlem de Tirisiti a Alcoi on sant Jordi i els moros i Cristians tenen un paper destacat.

Sens dubte en la nostra societat industrial han aparegut manifestacions noves de festa. També algunes són conseqüència d'esdeveniments polítics. Els aniversaris de fets històrics, com ara la data d'independència dels estats o grans esdeveniments revolucionaris. El sentit festiu de la revolució portuguesa de 1974, com en dades anteriors la celebració de 1 de Maig, tenen el sentit d'afiançar una nova identitat i al mateix temps són expressió d'una nova època. Tenen doncs una forta càrrega utòpica. Són, aquestes festes, filles d'una cultura urbana. Voler significar una nova identitat mitjançant un dia de festa és el que es pretén, per exemple, amb el nostre 9 d'Octubre.

Es clar que el festiu no és alié a la vida urbana però no obstant podem preguntar-nos quin és el sentit que pot tindre hui en dia en les nostres ciutats. De fet, i almenys en el context espanyol, assistim en l'actualitat a un reviscolament

del món de la festa, festes que estaven prohibides o vigilades en l'època de la Dictadura es celebren amb tot el vigor, moltes festes tradicionals s'han revitalitzat fortament. Les causes del renàixer de la festa, de la tradició, del cerimonial a Espanya, en moments en que justament es dóna el major grau de modernització, és un fenomen a analitzar i, per suposat, vore l'incidència que tenen.

La festa manté per una part la memòria històrica de la comunitat. Es fer present el passat, recolza la identitat front un món perillósament despersonalitzador, uniformador, i al mateix temps recolza la convivència entre els propis ciutadans i encara amb els d'altres ciutats.

En el primer cas és evident que la identitat es recolza. La festa és la celebració pròpia d'una comunitat i en ella s'expressa la forma particular de ser i comprendre el món. En èpoques passades els sermons de les festes patronals eren d'exaltació de la pròpia ciutat, una manera de recordar i saber la història pròpia. Pel que toca a la identitat no em resisteix a posar de manifest la importància que al llarg del temps ha tingut la Festa d'Elx en la conscienciació com a ciutat i com part transcendent del País Valencià a partir d'una identitat original. Cada vegada que les campanes de santa Maria d'Elx anunciaven el Cant de Maria hom pensava que fins i tot encara existia fe en Israel. En resum, era allò que tan sintèticament però profundament deia Joan Fuster, *Elx quan canta, canta per tots nosaltres*.

Però la identitat de la festa estimula el sentit de la convivència entre veïns. La participació és oberta. El dia de festa es propici per mantenir relacions més cordials i amables amb els altres. La festa fa agrupar-se a la gent siga en penyes, colles, confraries, filaes... El sentit de la convivència de la festa traspasa els estrictes dies festius ja que la preparació sovint s'allarga tot l'any amb reunions de treball, sopars, loteries, etc. Això per consegüent dóna a la convivència una continuïtat generalment. En contraposició eixa continua concomitància festiva pot conduir a fer-li perdre a la festivitat la singularitat d'esdeveniment únic i màgic dins l'any.

La convivència en el món de la festa ha segut, en ocasions, fonamental per ajudar a crear una nova identitat. És el cas de molts dels nostres pobles que pels anys 60 i primers 70 reberen un nombre considerable d'immigrants. L'espai obert de la festa facilità la integració. En alguns casos, festes patronals o setmanes santa per exemple, es pot dir que s'ha produït una forta revitalització gràcies a eixos nous valencians. És una realitat que cal estimular ja que originar una identitat basada en la convivència i la participació és summament rendible en la inversió urbana. Existeix el perill de l'alteració de certes tradicions, eixa és una realitat que no podem obviar. Algunes celebracions de la Setmana Santa a Elx, per exemple, tenen un sentit massa repetitiu del fenomen i tradició pròpia d'Andalucia, i així els darrers anys assistim a una desaparició de les confraries tradicionals, que estaven assentades en els antics gremis, essent substituïdes per les germandats d'orige andalús. Altres elements d'importació són el nombre de les Maredeús i altres imatges de Crist, el comportament del públic en contemplar els passos, les músiques que s'interpreten i, sobre tot,

la competència per oferir el tro més ric i barroc, el que sovint dóna lloc a situacions esperpèntiques al no poder-se pagar per la confraria i acabar en el jutjat una suposada associació religiosa. Però en tota aquesta superposició podem vore aspectes fortament positius, especialment la participació molt activa de la gent, que fa uns anys vingueren –ells o els seus fills ja nascuts aquí– sense cap arrel amb el poble al que arribaven i ara se l'estimen com propi.

He posat l'exemple de la Setmana Santa però caldria fer esment d'algun altre. Per exemple la transformació de la festa de sant Antoni a Elx és com a mínim curiosa. La celebració ja es feia a mitjan del cinc-cents. Sant Antoni havia estat nomenat patró dels espardenyers i de fet la imatge es portava la vespra de la festa a la fàbrica més antiga que quedara, allí els operaris feien festa eixe dia, serenata per la nit i a l'endemà portaven la imatge a l'ermita on es celebrava la missa i, mentres es celebrava la missa, la gent esmorzava coca amb sardina, fabes i vi de Matola. Avui la cosa ha canviat. Ja no es fan espardenyers sinò sabates i el canvi demandava un nou sant patró. Era difícil que sant Antoni es prestara a la reconversió industrial. Sant Crispí, amb bona relació amb l'empresariat del calcer, ha substituït el sant anacoreta en la seua presència a les fàbriques. Tot es celebra els dies de la festa de sant Antoni però ara amb nou patró. Però la de sant Antoni no ha desaparegut de la celebració festiva ja que la presència de gent andalusa, majoritària al barri prop de l'ermita del sant, continua amb la tradició de la coca, fabes, alls i vi, encara que ara ampliada amb rotllos de Loja i altres dolços del seu gust. Conseqüències de la globalització potser. Amb la festivitat de sant Antoni podem contemplar com gent forastera, originàriament, ha reconduït una festa i recuperat una tradició pròpia.

Considerem que caldria fer una reflexió respecte a la importància de la immigració. Sobre tot tenint en compte l'actual situació de corrents migratòries i la positivitat que pot extraure's d'estudiar situacions ja viscudes. Encara que les diferències, entre immigracions anteriors i actuals, siguen notables tant a Espanya com al País Valencià sens dubte l'experiència pot i deu aprofitar-se.

Els valors de la festa poden jugar un paper fonamental en la vida de les ciutats des del punt de considerar la identitat no basada en l'exclusió sinò en un sentiment d'universalitat i solidaritat. No crear la identitat en base a la búsqueda de diferències. La festa, per altre costat, ens fa saber relativitzar les coses, humanitza les relacions, en la festa ens vestim de moro o cristià, de jueu o apòstol, d'àngel o dimoni però en definitiva el missatge que tenim ben present és el que independentment del vestit que portem darrera de cada u dels personatges hi ha una persona. L'esperit de la festa ens dóna una capacitat d'estímul fantasiós, de creació necessària al nostre temps, però també d'agermanament amb qui amb nosaltres disfruta de la celebració.

La festa ens apropa a un món molt més ample del que tenim als nassos i que per nosaltres es convertirà en l'*arje* amb la que medirem tot el demés. La festa ens ajuda a sentir-nos més a prop de les cultures llatinoamericanes o de l'Àfrica. El recolzar la identitat local ens ajuda a aprofundir en la universalitat,

no des de la vessant de la uniformitat sinò des de la perspectiva més rica d'allò que és divers i de la complexitat.

Certament aquesta realitat que considere summament positiva (els valors de la festa en sí mateix i el paper que pot i deu jugar a les nostres ciutats) pot incloure alguns aspectes discutibles. La pura celebració de la festa com mer espectacle, que significa un trencament amb l'arrelament social i històric de la festa, ja que la festa, en aquest cas, no es celebra sinò com a reclam turístic i mascarada. Ja no importa quant es gasta en divertir-se sinò quant s'ingressa. Sé que és un tema espinós i important, i d'actualitat en aquest món on importa més la semblança que els continguts. Ho deixi suggerit i en tot cas m'agradaria que el tema s'abordara.